

*

ALENA MORNŠTAJNOVÁ

HANA*

ROMÁN

*Maminka
má narozeniny*

*

Tronie osudu

*A co budu
dělat já?*

*

*Dozhlás
hlási smrt*

HOST

HOST

ALENA MORNŠTAJNOVÁ HANA ✨

ALENA MORNŠTAJNOVÁ

HAŇA*

BRNO 2017

© Alena Mornštajnová, 2017

Czech edition © Host – vydavatelství, s. r. o., 2017
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-7577-081-3 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7577-082-0 (Formát EPUB)

ISBN 978-80-7577-083-7 (Formát MobiPocket)

PRVNÍ ČÁST

Já, Mira

1954–1963

PRVNÍ KAPITOLA

Únor 1954

Nikdy jsem nepochopila, proč dospělí dětem tvrdí, že se vyplácí být hodný a poslušný. Kdybych byla vzorná dcera, bylo by dnes moje jméno vytesané na náhrobním kameni jako jméno maminčiných rodičů – babičky Elsy a dědečka Ervina, kteří umřeli dávno před mým narozením, nebo babičky Ludmily a dědy Mojmíra, u jejichž hrobu jsme s maminkou pokaždé rozsvěceli svíčky v hnědých kelímcích, přestože jsme museli přejít až na horní konec hřbitova.

Zatímco moje kamarádky chodily v neděli odpoledne za hezkého počasí na rodinné procházky do parku nebo špacírem po městě, Dagmaru, Otu a mě maminka navlékla do svátečního a vystrkala nás před dveře hodinářství, které kdysi bývalo naše, ale tou dobou už tam tatínek jen směl pracovat za mizerný plat a maminka měla dovoleno v tmavém přízemním krámku zadarmo vytírat pošlapanou podlahu.

Každou neděli po obědě maminka umyla nádobí, nasadila si černý klobouček, Otíka posadila do kočárku, nebo, když už byl větší, ho popadla za ruku a nasměrovala nás ke hřbitovu.

Cesta se mi zdála nekonečná. Museli jsme jít okolo kostela k řece, přes most, projít celým dolním městem, které se z mně neznámého důvodu jmenovalo Krásno, táhnout se podél dlouhého zámeckého parku za poslední domky, vstoupit hřbitovní branou a čekat, až maminka omete náhrobky, urovná květiny do váziček a rozsvítí svíčky. Během práce mrtvé oslovovala a povídala jim, co je v Meziříčí nového, kdo se narodil, kdo umřel, co se po městě povídá, jak se mají sousedé a co jsme zase provedly my děti.

Neodvažovala jsem se nic říct, jen jsem těžce vzdychala, aby maminka pochopila, jak moc je mi čekání protivné, ale i tak mi pokaždé vyčítavě řekla: „Netvař se, nebýt jich, tak tady nejsi.“

Když na náhrobcích přibyla další jména a to maminčino bylo mezi nimi, vzpomněla jsem si, jak u hrobů každou neděli postávala a mluvila na své blízké. Utěšovalo mě, že je s těmi, po kterých se jí tak stýskalo.

Moje jméno není mezi zlatem vyvedenými nápisy na náhrobku jenom proto, že občas se vyplácí být neposlušná a drzá. Jestli nesouhlasíte, dál už nečtěte. A pro jistotu tuhle knihu nikdy nedávejte do rukou svým dětem.

Zima toho roku, kdy mi bylo devět a kdy se celý můj život úplně změnil, byla krásně bílá a mrazivá, ale v únoru už se zdála nekonečná. Až v posledních únorových dnech se oteplilo, sníh začal odtávat a ledy praskat.

Řeka oddělující Meziříčí a Krásno se místy spíš jen skromně vlekla, než aby spěchala do větších řek, a protože sníh v blízkých horách tál pomalu a prozatím zrychlil proud a zvedl hladinu jen nepatrně, zdála se nám jako stvořená pro krátkou plavbu na uvolněných krách.

Toho února roku devatenáct set padesát čtyři, kdy zlo už číhalo v hloubce pod městem, jsme každý den po škole běželi rovnou k řece a netrpělivě zkoumali, jestli led povoluje a puká a jestli voda teče tak silně, abychom se mohli vyhoupnout na kru, pár metrů se svézt a vychutnat si dobrodružství, o němž nám o přestávkách vyprávěli šestáci-dvojčata Eda a Mirek Zedníčkovi, kteří už před pár lety tak tuhou zimu zažili a okusili plavbu na vlastní kůži.

Po několika dnech led konečně popraskal, střed řeky se uvolnil a kry pomalu putovaly po proudu dolů. Přišla naše chvíle, vymodlená a pečlivě naplánovaná.

Stála jsem mezi dveřmi kuchyně, v jedné ruce jsem držela červenou čepici s bambulí a ve druhé rukavice.

„Co to je za nápad?“ podivila se maminka, když jsem se zeptala, jestli můžu jít s Jarmilkou sáňkovat. V kuchyni bylo útulně teplo a voňavo, protože maminka pekla koláčky na oslavu svých narozenin. „Sníh taje, je úplně mokrá, budeš celá promáčená.“

Natáhla jsem se na plech pro koláček, ale rychle jsem ucukla, protože byl ještě horký. „No právě, co když je to poslední příležitost trochu si zasáňkovat?“

Maminka se na mě podezíravě zadívala. „Miro, ne aby tě napadlo chodit k řece.“

Z toho, že maminka tušila, co máme s Jarmilkou Stejskalovou a kluky Zedníčkovíc v plánu, a přísně mi zakázala chodit k řece, jsem usoudila, že i ona si v dobách, kdy ještě nebyla dospělá a přehnaně opatrná, jízdu na krách dopřávala. Ale věci, které jsem nesměla, abych nepřišla k úrazu, bylo tolik!

Nesměla jsem chodit na půdu, abych nezakopla o nějaké krámy nebo nevypadla z okna. Nesměla jsem chodit do sklepa, abych nesklouzla ze schodů. Nesměla jsem vycházet na lodžii, protože bych mohla chatrnou konstrukcí propadnout na

vydlážděný dvorek. Není divu, že člověk nebere slovo „nesmíš“ vážně, když ho slyší v každé větě.

„Jasně že ne, vždyť jdeme s Jarmilkou jenom na kopec za Zedníčkovíc zahradou,“ řekla jsem a strčila jsem si jeden horký koláček do kapsy.

Maminka byla moc hezká, a když mě objala, hrála jako kamínka a krásně voněla vanilkovým cukrem. Ale v tu chvíli se na mě její velké hnědé oči, které se mi vždycky zdály tak smutné, že jsem se do nich bála podívat, upíraly podezíravě, jako kdyby četly mé nejtajnější myšlenky.

„Jarmilka už čeká,“ řekla jsem, zapnula jsem si kabát, zašněrovala teplé kotníčkové botky a narazila si čepici až do čela.

Maminka mi podala ještě jeden koláček. „Vezmi i Jarmilce.“

Vyběhla jsem ven, popadla jsem Jarmilčiny sáně za popruh a vykročila směrem k náměstí. V zádech mě pálily maminciny oči.

„Na shledanou, paní Karásková,“ zavolala Jarmilka, „a děkuju.“ Pohodila dlouhým blondatým copem, který jsem jí docela nekamarádsky záviděla, protože ji za něj obdivně tahali všichni kluci ze třídy, nevinně se na maminku usmála a kousla do koláčku.

Na konci ulice jsem zabočila doleva.

„Kam to jdeš?“ zeptala se Jarmilka a trhla popruhem, aby mě zastavila. „Přece nebudeme obcházet celé město.“

„Nechci, aby maminka viděla, že jdu k řece.“

„Za roh přece nevidí.“

Rozhlédla jsem se po ulici. V prvním patře oprýskaného domu se pohnula záclona. Možná se mi to jen zdálo nebo možná stará Beneška hlídkovala u okna, aby věděla o všem, co se kolem náměstí šustne. Přidala jsem do kroku. „Nikdy nevíš. Někoho potkáme a bude zle.“

„A k večeři dostaneš hrách,“ zasmála se Jarmilka a odevzaně cupitala za mnou.

Hrách jsem opravdu nesnášela a maminka to věděla, a tak když jsem odmlouvala nebo vyvedla něco, co jsem podle názoru rodičů dělat neměla, mívala jsem ho k obědu i k večeři. Seděla jsem u stolu s ostatními, dívala se, jak si pochutnávají na bramborových plackách s domácí marmeládou nebo na jiné dobrotě, a ujídala zelenou kaši. V duchu jsem se ušklíbla a nahlas jsem řekla: „Pořád je to lepší, než když tatínek odepne řemen.“ Čemuž jsem se – častěji než moji dva mladší sourozenci – občas nevyhnula. A dneska by to na řemen bylo. O tom jsem nepochybovala.

Hnědé boty se mi promáčely dřív, než jsme došly k řece, a za nehty mi i přes rukavice zalezl chlad. Kluci Zedníčkovi už na nás čekali na břehu pod bíle nahozeným kostelíkem se střechou z dřevěných tašek. Pobíhali po rozbředlém sněhu a dlouhými tyčemi se snažili oddělit ledové kry naplavené ke břehu. Jakmile kra sklouzla na vodní hladinu, proud ji zachytil a zprvu pomalu, ale pak čím dál tím rychleji ji unášel k padesát metrů vzdálenému nízkému jezu, kde se led zastavil o nahromaděnou ledovou tříšť.

V tu chvíli mě odvaha opustila a Jarmilku asi taky, protože se posadila na sáně a řekla: „Budu se jen dívat.“

„Poseroutko,“ řekl pohrdavě Eda Zedníček a já jsem pochopila, že když ne krásou, tak odvahou můžu nad Jarmilkou vyniknout. Ji možná kluci tahají za cop, ale na mě budou ještě roky ukazovat a vyprávět mladším spolužákům: „To je ta, co sjela řeku na kře.“

Dívala jsem se, jak Eda šikovně uvolňuje další kus ledu, velký jako tkaná předložka před postel v maminčině a tatínkově ložnici, šlape přímo doprostřed, odstrkuje se holí ode dna a pomalu pluje po proudu směrem ke splavu. Běželi jsme

po břehu, zatímco Eda rozkročený na kře držel holí své provizorní plavidlo v mírnějších vodách, bodal do dna a v bezpečné vzdálenosti od břehu mířil k jezu. Bidlem zmírnil náraz a po nahromaděném ledu přešel na břeh.

Jednoduché, pomyslela jsem si. Až na to přelézání ze kry na kru.

Cestou zpátky k saním se mi dostalo několika dobře míněných rad, které mě o odvahu znovu připravily. „Hlavně se musíš postavit doprostřed kry, abys nesklouzla do vody. A drž se u břehu, tam je mělko. Uprostřed je proud, mohl by tě strhnout, a to bych neustál ani já. A tou tyčí se musíš odrážet z boku, nestrkej ji dopředu, přepadla bys.“

Nohy se mi třásly už nejen zimou, ale i strachy. Eda s Mirkem mi pomohli uvolnit kru. „Naskoč,“ křikl Eda a já jsem skočila, jenomže led mezitím uplaval kousek dolů po proudu, takže jsem dopadla na kraj, led se zhoupł, a já jsem uklouzla.

V letu jsem rozhodila ruce a cítila jsem, jak dopadám na hladinu a nořím se do vody, která zprvu nebyla vůbec studená, ale potom mě stiskla jako obrovské kleště, zalila mi uši, oči i nos, tiskla mě k mělkému dnu a tlačila kamsi do tmy. Než jsem se stačila leknout, něčí ruka mě chytila za klopy kabátu a nadzvedla mě nad hladinu.

„Jsem ti přece říkal, že nemáš stoupat na kraj,“ pronesl Eda a pak se obrátil k Mirkovi a pohrdavě dodal. „To byl tvůj pitomý nápad tahat sem ty holky. Teď z toho bude průšvih.“

Jarmilka stála na břehu a fňukala. Honem jsem se vysoukala z těžkého vodou nasáklého kabátu a začala ho ždímat. Takhle jsem domů nemohla, ale byla mi příšerná zima. Napadlo mě, že rozděláme oheň a u něj si šaty trochu usuším a ohřeju se, a chtěla jsem kluky požádat o sirky, ale zuby mi cvakaly tak, že jsem nemohla promluvit.

„Neřvi tady, půjč jí kabát a doved' ji domů,“ křikl Eda na Jarmilku. Nechotně si rozepnula zimník a přehodila mi ho přes ramena. Moc to nepomohlo. Spíš jsme se teď třásly obě.

„Jestli někomu vyžvaníte, že jsme tady byli s vámi, tak vás zmaluju, i když jste holky,“ pokračoval Eda. „A teď padejte rychle domů,“ kývl na Mirka a oba se rozběhli do svahu.

Hodila jsem promočený kabát na sáně a vydaly jsme se nejkratší cestou k domovu. Zima se mi zakusovala do kůže a poháněla mě k vyššímu tempu. Dvě ulice před naším domem jsem navlhlý kabát vrátila Jarmilce, ta si ho se zjevnou radostí navlékla, věnovala mi soustrastný pohled a ponechala mě osudu. Stále jsem doufala, že při troše štěstí vyjdu do schodů bez povšimnutí, stihnu proklouznout kolem kuchyně, vyběhnout do druhého patra do pokoje, kde jsem spávala se svými sourozenci, a tajně se převléct do suchého.

Nikdy dřív jsem si nevšimla, že těžké vchodové dveře potřebují namazat, schody skřípou, a když si nerozsvítím, což jsem samozřejmě nemohla, není vidět na další schod.

„Rozbilo se světlo?“ ozval se shora hlas, pak zablikala žárovka a já jsem zůstala stát uprostřed schodiště. Když jsem se ohlédla zpátky, bylo mi jasné, že jsem prozrazení stejně uniknout nemohla. Na každém schodu po mně zůstala mokrá loužička.

„To snad není pravda!“ vykřikla maminka, vrhla se ke mně, vytáhla mě do schodů a tam ze mě začala strhávat mokré oblečení. „Co jsi to zase vyváděla? Vždyť jsem ti říkala, že k řece nesmíš.“

Jednou rukou mi stahovala promáčené punčocháče a druhou mě řezala přes ledový zadek. Překvapilo mě to. Bylo to poprvé, co jsem od maminky dostala. Rány nebolely, ale byly hrozně ponižující.

„Ne,“ křičela jsem. „To není pravda! Já jsem u řeky nebyla. Byla jsem sáňkovat s Jarmilkou. Ten sníh je hrozně mokrý, proto jsem celá zmáčená.“

Hanbou a zimou a vším tím leknutím jsem se rozbrečela. Ve dveřích kuchyně se objevili moji sourozenci, ale když viděli tu řež, raději zacouvali zpátky. Dole se otevřely vchodové dveře, protože tatínek uslyšel náš křik až v hodinářství a přiběhl se podívat, co se děje.

„Lhářko jedna ulhaná,“ zlobila se maminka, drhla mě po těle ručníkem, až to bolelo, a strkala mě do peřin. „Uvař rychle čaj,“ zavolala na tatínka a přehodila přese mě duchnu. „Chceš dostat zápal plic a umřít?“

Co to bylo za otázku? Proč bych chtěla umírat? „Nebyla jsem u řeky, spadla jsem do louže,“ vzlykala jsem. „Vážně za to nemůžu.“

Maminka položila hrnek s čajem na noční stůl, na hlavu mi narazila plетенou čepici, k nohám strčila ohřívací láhev a zavřela za sebou dveře. Zachumlala jsem se do peřin, snažila jsem se stisknout termofoz zmrzlými chodidly a potichu jsem pobrekávala. Byla mi zima a mrzelo mě, že se na mě maminka s tatínkem zlobí. Možná jsem neměla lhát, možná jsem měla říct, že mě do té vody někdo strčil, možná...

Za chvíli se mi po těle začalo rozlívát příjemné teplo a v polospánku jsem slyšela, jak se co chvíli otevírají dveře, cítila jsem ruku na čele a pomyslela jsem si, že se maminka přece jenom tolik nezlobí a že se tomu řemenu snad vyhnu a spraví to hračková kaše k večeri.

Tatínek měl zvláštní schopnost chodit úplně neslyšně, takže se někdy zdálo, jako by ani nevstoupil dveřmi, ale prošel stěnami a podlahami jako duch. Dny trávil v přízemní hodinářské dílně,

skloněný u svého pracovního stolu, a opravoval hodinové strojky. Od neustálého sezení měl záda celá shrbená a chodil lehce nachýlený dopředu. Vlasy měl husté, ale skoro šedivé, takže vypadal spíš jako mamincin otec než manžel.

Když jsem byla malá, tak malá, že jsem ještě nechodila do školy a bratříček Ota se schovával mamince pod sukni, vrtalo mi hlavou, jak si moje krásná maminka mohla vzít za muže někoho tak starého, a tak jsem se zeptala.

„Musela si mě vzít,“ řekl tatínek, „vždyť mi ty vlasy zešedivěly kvůli ní.“

„To je pravda,“ řekla maminka a poplácala ho po ohnutém rameni. „Ale jsi rád, ne? Kdo by ti nosil dolů do dílny ty litry čaje? Víš, kolik je to schodů?“

Osmnáct. Úzké schodiště mělo osmnáct schodů, a od té doby, co nebylo hodinářství naše, ale státní a co zedníci zazdili spojovací dveře mezi krámkem a schodištěm, musela maminka s každým hrnkem čaje vyběhnout na ulici a do obchůdku vstoupit hlavními dveřmi, což bylo nepříjemné obzvláště v zimě nebo v dešti.

V krámku mezi hodinami trávil tatínek dlouhý čas nejen ve všední dny, kdy mělo hodinářství otevřeno, ale i o nedělích. Nahoru do našeho bytu v prvním patře se chodil jenom najíst a vyspat. U oběda a u večere mamince vyprávěl o strojcích, které právě opravoval, a maminka ho poslouchala, jako kdyby líčil úžasná dobrodružství. S námi dětmi si moc nepovídal, a když maminka musela odejít a tatínek nás dostal na starost, byl z toho celý vyvedený z míry. Určitě to nebylo tím, že by nás neměl rád. Spíš to s dětmi neuměl a čekal, až povyroste a budeme jeho povídání o hodinových strojcích poslouchat se stejným zaujetím jako maminka.

Té neděle, kdy se můj svět začal otáčet špatným směrem, byl tatínek celý mrzutý, přestože se snažil nedávat to najevo.

Nejdříve jsem si myslela, že se zlobí kvůli mojí ledové koupeli, ale tentokrát jsem v tom byla nevinně. Maminka slavila třicáté narozeniny a tatínek byl nesvůj, protože oslava narušila jeho pravidelný denní řád. Nemohl jít do své dílny, sednout si ke stolku a dávat do pořádku to, co dát do pořádku šlo. Musel se posadit do obývacího pokoje k slavnostně prostřenému stolu se svojí ženou, třemi dětmi a švagrovou Hanou, se kterou svůj vztah do pořádku prostě dát nemohl, i kdyby chtěl.

Důvod byl prostý – švagrová byla ztělesněním výčitky. Každé její slovo, každý pohyb a pohled mu ukazovaly, jak moc ho nemá ráda. Trávit s ní čas u jednoho stolu bylo pro tatínka stejné utrpení jako pro mě.

Já jsem se tety Hany bála. Seděla na židli jako černá můra a jenom zírala. Nikdy si na sebe neoblékla nic barevného. Přes černé šaty s dlouhými rukávy nosila v zimě i v létě černý svetr s kapsami, na nohou černé punčochy a kotníkové šněrovací boty. Nikdy jsem ji neviděla bez šátku, což jsem docela chápala, protože i když ještě nemohla být tak stará, všimla jsem si, že jí zpod šátku čouhají bílé vlasy.

„Proč si ten svetr někdy nesundá?“ ptala jsem se maminky.

„Všimla sis, jak je hubená,“ řekla mi. „A hubení lidé bývají zimomřiví.“

„Kdyby jedla, jak se má, tak by tak hubená nebyla. Jenom ujídá ten chleba, co nosí po kapsách, proč si raději nevezme něco pořádného?“ Nebo dospělí můžou drobit všude, kudy chodí, a děti ne?

„To je pořád samé proč. Co je ti do toho? Říká ti snad teta Hana, co máš dělat, a co ne?“

A to byla pravda pravdoucí. Teta Hana byla jediný dospělý, od kterého jsem nikdy neslyšela slovo nesmíš. Vlastně jsem od ní málokdy slyšela i nějaké jiné slovo, protože teta Hana skoro

vůbec nemluvila, jenom zírala. Tak divně. Jako kdyby se dívala, ale neviděla. Jako kdyby odešla, ale tělo zapomněla na židli. Chvillemi jsem dostala strach, že se najednou sesune na zem a zbude po ní jen hromádka černých hadrů.

Mohlo mě napadnout, že maminka se bude tety Hany zastávat. Teta Hana byla její starší sestra a vlastně jediná příbuzná, kterou jsme měli. Maminka ji měla hrozně ráda, čemuž jsem se docela divila, protože teta nikdy nedala najevo, že by jí na komkoli z nás záleželo. Jednou jsem viděla, jak ji po příchodu chtěla maminka obejmout, ale teta ucukla, jako kdyby se o ni popálila. Maminka se na ni vždycky usmívala, mluvila na ni konejšivě, jako na malou holčičku, a kdyby ji o to teta požádala, snesla by jí snad i modré z nebe. Ale teta ji ani nikoho jiného nikdy o nic nepožádala. Prostě jen seděla v obývacím pokoji a dívala se do prázdna a někdy ze sebe vydala krátkou odpověď hlasem, který zněl úplně stejně jako ten maminčin.

Zasedli jsme ke slavnostnímu obědu a já jsem napůl očekávala, že místo svíčkové přistane na mém talíři hrachová kaše. Během dopoledních výzkumných cest do kuchyně jsem sice nevyzozorovala, že by pro mě maminka vařila hrách, ale z jejího odměřeného chování jsem vytušila, že včerejší záležitost s koupelí ještě není uzavřená.

Dostala jsem stejné jídlo jako ostatní. Že by mi maminka u příležitosti svých třicátých narozenin udělila milost?

Už jsem začínala doufat, ale pak přišel čas na moučník. Nádherné, báječné žloutkové věnečky s lesklou cukrovou polevou, koupené k této zvláštní a mimořádné události přímo v cukrárně u náměstí.

Maminka je z tácku zvedala stříbrnými kleštičkami a jeden kousek za druhým pokládala na dezertní talířky se zlatým lemováním, které vyndávala ze sekretáře jen při slavnostních

příležitostech. První položila před tetu, pak před tatínka, Dagmarku a Otu. Potom se rozhlédla a řekla: „Tak, a ještě jeden pro mě.“

„A co já?“ zeptala jsem se poněkud unáhleně, protože jsem věděla, jakou uslyším odpověď.

„Ty si zákusek nezasloužíš. Šla jsi k řece, i když jsi věděla, že to máš zakázané, a navíc jsi mi ještě lhala.“

Začala jsem fňukat. Všichni se na mě podívali. Sourozenci soustrastně a teta Hana nechápavě. A tatínek jen pokýval hlavou a řekl: „Nebreč, nebo odepnu řemen. I tak jsi z toho vyvázla lacino.“

„Tak teda dobrou chuť,“ řekla jsem, odstrčila židli, až se skoro převrátila, a utekla jsem z pokoje.

„A ještě ke všemu je drzá,“ slyšela jsem tatínkův hlas. „Měl jsem jí nasekat.“

„Ale vždyť mám narozeniny,“ řekla konejšivě maminka, a co bylo dál, už jsem neslyšela, protože jsem vyběhla po dřevěných schodech do druhého patra do dětského pokoje. Tam jsem sebou plácla na postel a brečela vzteky nahlas.

Tak nahlas, že jsem neslyšela zlo, které se narodilo pod městem a toho dne se vetřelo i do našeho domu. Uslzenýma očima jsem neviděla, jak po nás napíná chtivé prsty, rdousí naděje a rozsévá smrt. Netušila jsem, že neviděno a neslyšeno číhá dole u stolu a vyhlíží si své oběti.

DRUHÁ KAPITOLA

Únor 1954

Hned druhý den ráno jsem tajně nakoukla do spíže, jestli na mě zbyl alespoň jeden žloutkový věneček, ale nenašla jsem ani drobek. Chvíli jsem uvažovala, že budu trucovat, ale pak jsem si řekla, že bych si taky mohla vytrucovat slíbený výprask od tatínka, a rozhodla jsem se rodičům velkoryse odpustit a tvářit se, jako by se vůbec nic nestalo. Z horní police jsem si vzala alespoň pár tvrdých perníčků na strouhání, kterými maminka sypala kynuté švestkové knedlíky, kaši a nudle. Schovávala je za kompoty a myslela si, že o nich nevím. Pak jsem našla pytlík s hrachem a předvídavě jsem ho zastrčila úplně dozadu.

V pátek Dagmarka nevstala z postele. Pobízela jsem ji, šťouchala do ní, tahala jí peřinu, ale všechno marné. Když se chytila za hlavu a začala pobrekávat, pochopila jsem i já, že je asi nemocná a do školy nepůjde. Seběhla jsem ze schodů do kuchyně a oznámila mamince, že Dagmarce je špatně a že mě taky začíná bolet hlava.

Maminka mi sáhla na čelo. „Najez se a mazej do školy,“ řekla a prstem ukázala na místo u kuchyňského stolu vedle

tatínka. Otráveně jsem se posadila a zkusila zakašlat, ale tatínek se na mě výhružně podíval, a tak jsem toho raději nechala.

Ze školy jsem se vrátila v jednu hodinu odpoledne pořádně hladová, jelikož jsem v tom ranním zmatku zapoměla doma svačinu. Nikdo si mě nevyšímal, protože Dagmarka měla vysoké horečky a nikoho z nás nepoznávala, pořád vykřikovala něco o zvoncích nade dveřmi a maminka jí s pomocí starého pana doktora Janotky dělala zábaly.

„Budou to průšnice,“ řekl pan doktor. „Připravte se, že je dostanou i ti dva.“ Ukázal na mě a na Otíka. Upřímně, když jsem viděla, jak je na tom Dagmarka mizerně, raději bych chodila do školy.

Pan doktor měl pravdu. Otík druhý den onemocněl taky, a bylo mu možná ještě hůř než Dagmarce. Pak k nám doktor chodil každý den a tvářil se dost znepokojeně, protože horečky neustupovaly, a i když ty dva pořád bolela hlava a slabostí nemohli vstát z postele, boule za ušima, typické pro průšnice, se neobjevily. Pan doktor jim zkoušel ohýbat hlavu k hrudníku, jestli nemají zánět mozkových blan, maminka už vyčerpáním a strachy plakala, tatínek se snažil pomáhat, jak se dalo, ale spíš se jen motal po kuchyni, a já jsem pořád čekala, kdy se taky rozstůňu.

Nakonec jsem neonemocněla já, ale maminka a tatínek, ale to už jsme věděli, že nejsme jediní, koho podivná nemoc postihla, protože nemocných ve městě přibývalo. Bylo jasné, že se jedná o nákazu a že je potřeba nemocné oddělit od zdravých, a protože v Meziříčí žádná nemocnice nebyla, převezli celou moji rodinu na infekční oddělení do okresního města.

„Běž k tetě Haně,“ řekla mi maminka. Tváře jí hořely, mluvila ztěžka a jazyk měla nezvykle hnědý. „Nezapomeň zamknout. A ne abys zase něco vyvedla.“ Pohládila mě po tváři a nechala

se odvést do sanitky. Hlavu měla skloněnou a v očích netečný pohled, jaký jsem vídala u tety Hany. Posadila se vedle tatínka a opřela mu hlavu o rameno. Otevřel oči a zeptal se: „Natáhla jsi hodiny?“ a zase oči zavřel. Maminka neodpověděla a sklopila víčka.

Pán v bílém plášti zabouchl dveře sanitky a já jsem zůstala stát sama na chodníku před hodinářstvím. Nebyl tam nikdo, kdo by mi zakázal jít na půdu, do sklepa nebo třeba k řece. Nikdo, kdo by mě měl rád.

Vyšla jsem do schodů, posadila se na gauč v prázdné kuchyni, která byla najednou hrozně veliká, a zaposlouchala jsem se do hlasitého tikání hodin. K tetě Haně se mi vůbec nechťelo, ale co mi zbývalo? Odhodlaně jsem se nadechla a najednou se mi zdálo, že jsem z horního patra zaslechla šoupavé zvuky. Strnula jsem, schoulila jsem se do rohu kuchyňského gauče a přitáhla si na klín polštář. Ne, to se mi opravdu jenom zdálo. Uvědomila jsem si, že jsem ještě nikdy nebyla doma úplně sama. Natáhla jsem se po tašce s věcmi, kterou mi ještě pomohla nachystat maminka, a znovu jsem zaslechla ty zvuky. Jako kdyby někdo chodil po půdě. Vystřelila jsem z kuchyně, dole u dveří jsem jenom strhla kabát z věšáku, boty jsem popadla do ruky a upalovala ven. Až na náměstí jsem si vzpomněla, že jsem nezamkla.

Teta Hana bydlela v domě, ve kterém se ona i moje maminka narodily babičce Else a dědečkovi Ervinovi. Čtyři velká okna směřovala na náměstí a já jsem tetě záviděla, že se může posadit na široký parapet a sledovat lidské hemžení pod sebou. Náš dům byl sice dvouposchodový, ale kdybych chtěla vidět dál než do úzké uličky, musela bych vylézt na půdu, odkud se dalo přehlédnout celé město, a tam jsem já samozřejmě nesměla.

Zároveň mi bylo úplně jasné, že teta Hana se z oken nikdy nedívá, protože lidi nemá ráda a vůbec ji nezajímají.

Schod po schodu jsem stoupala k tetinu bytu a představovala jsem si, jak se bude tvářit, až jí řeknu, že u ní mám na pár dní zůstat. Radost mít nebude, tím jsem si byla jistá. Byla tak zvyklá na svoji samotu, že zapomínala mluvit. Z bytu vycházela jen na nutné nákupy nebo na zřídkavé návštěvy u mojí maminky. Vlastně jsem si ani nebyla jistá, jestli ví, jak se jmenuju. Nevzpomínala jsem si, že by mě kdy oslovila. Určitě ne – vždyť na mě nikdy nepromluvila.

Zazvonila jsem u dveří bytu, ale nic se neozvalo. Stiskla jsem zvonek ještě jednou, tentokrát pořádně. Uvnitř bylo pořád ticho. Přitiskla jsem ucho na dveře. To bych musela mít velikou smůlu, kdyby teta zrovna nebyla doma. Zkusila jsem stisknout kliku. Bylo odemčeno.

„Teto?“ zavolala jsem do pootevřených dveří, ale nic se neozvalo. „Teto, to jsem já, Mira. Maminka mě za tebou poslala.“ Napadlo mě, že teta sedí u stolu, zase má v očích ten podivný výraz a vůbec nevnímá. Vešla jsem tedy do předsíně, nakoukla do kuchyně a nakonec do ložnice.

A tam jsem ji našla. Ležela v posteli oblečená tak, jak chodívala k nám, i černý šátek měla uvázaný, i když jí teď sklouzl z bílých vlasů na ramena. Ležela na zádech, podivně prohnutá, jako kdyby ji sevřela bolestivá křeč, bradu měla zakloněnou dozadu, oči otevřené a z pootevřených úst jí vycházelo podivné chrčení.

Nevěděla jsem, co mám dělat. Postoupila jsem o dva kroky dopředu. „Teto?“ Ale to už jsem viděla, že teta má v obličejí stejnou barvu jako Dagmarka. Oči měla zakalené a celá se třásla – ještě víc než já, když jsem spadla do ledové vody.

„Maminko,“ vykřikla najednou. „Maminko, věděla... věděla jsem, že se vrátíte.“ Prudce zavrtěla hlavou ze strany na

stranu. „Oni tady nejsou, nejsou tady.“ Z očí jí tekly slzy. Tolik slz jsem neviděla ani u Otíka, a ten se uměl vztekat.

Nevím, co mě vyděsilo víc, jestli to byly prudké záchvěvy horečky, bolestivé křeče, výkřiky, nebo slzy. Proběhla jsem bytem, seběhla ze schodů a venku na chodníku chytila prvního člověka, který procházel kolem, a zoufale jsem se mu pověsila na rukáv. „Co mám dělat, co mám dělat? Tetě je hrozně špatně.“ Abych své prosbě dodala na vážnosti, dodala jsem: „Je omdletá.“

Pán v dlouhém kabátě mě dost nešetrně odstrčil a o kousek poodstoupil. Tou dobou už bylo jasné, že se městem šíří nákaza. V bezpečné vzdálenosti se zastavil a zeptal se: „Kde je?“

„Tady, v patře. Je tam úplně sama a já nevím, co mám dělat.“

„Pojď za mnou,“ řekl a vešel do otevřených dveří pekařství.
„A na nic nesahej.“

Uvnitř bylo teplo a ve vzduchu voněl chléb. Ten chléb, který si sem chodívala kupovat teta Hana, ukrajovala z něj tenké krajíčky a nosila je po kapsách.

Pán v dlouhém kabátě si nevsímal nespokojených pohledů zákaznic stojících v řadě, šel rovnou k pultu a zeptal se prodavačky: „Máte tady telefon?“

„Služební,“ odsekla mu žena. „Tady nejste na poště.“

„Zavolejte záchranku,“ řekl můj pomocník. „Ta malá vám řekne jméno a adresu.“

Prodavačka chtěla něco říct, ale muž na ni zařval: „Nebo se nejdřív chcete jít na tu nemocnou podívat sama?“

Lidé ve frontě ucouvli do bezpečí. Nevím, jestli se víc báli nákazy, nebo rozzlobeného muže. První, co mě napadlo, bylo, že jsem měla veliké štěstí, když jsem se chytila právě jeho rukávu. Určitě mi poradí, kam mám jít, když jsem zůstala úplně sama. Najednou jsem se cítila bezpečněji.

Dvě ženy opustily své místo v řadě, obloukem nás obešly a pospíchaly pryč. Nadiktovala jsem tetino jméno a prodavačka odešla do zadní kanceláře telefonovat. Mě poslali čekat před tetin dům.

Sanitka přijela během chvilky. Otevřely se přední dveře a ven se vybatolil tlustý doktor. Podíval se ke schodům, odevzdaně vzdychl, kolébavým krokem zamířil k domu, znovu se zastavil, zhluboka se nadechl a s tichým zaklením zmizel vevnitř. Tetu vynesli na nosítkách. Věděla jsem, že je ještě naživu, protože prostěradlo, které přes ni přehodili, se celé třáslo. Nosítka naložili do auta, tlustý doktor se s funěním vydrápal dovnitř, zabouchl za sebou dveře a sanitka několikrát naprázdno zavrčela, vyfoukla smradlavý šedivý oblak a kodrcavě se rozjela.

Dívala jsem se za bílým autem a čekala jsem, kdy se objeví pán v dlouhém plášti, abych ho znovu požádala o radu. Ale už se neukázal.

Dobrych deset minut jsem přešlapovala na chodníku a začínala mi být pořádná zima. Pochopila jsem, že mi nikdo nepomůže, že si budu muset sama najít někoho, kdo se mě ujme.

První, kdo mě napadl, byla moje zlatovlasá kamarádka Jarmilka Stejskalová. Její stejně světlavlasá maminka na mě byla vždycky moc hodná. Určitě u nich budu moct pár dnů zůstat.

Znovu jsem stála před cizími dveřmi a sahala po klice s prosbou o pomoc. Tentokrát se otevřely po prvním zazvonění, ale pootevřely se jenom na škvírku.

„Ahoj, Miro, Jarmilka dnes ven nepůjde.“

„Já nejdu za Jarmilkou. Maminku a tatínka odvezli do nemocnice a já jsem zůstala sama. Nemohla bych zůstat u vás, než se vrátí?“

Škvíra ve dveřích se ještě zmenšila. „Teď to zrovna nejde. Jsme všichni nějací nachlazení, mohla bys to chytit.“

„Kam mám jít?“ zeptala jsem se, ale dveře už byly zavřené.

Rozhlédla jsem se po ulici. Světla v oknech se začínala rozsvěcet, za záclonami a závěsy se občas mihla postava, ale široko daleko nebyl nikdo, koho bych znala. Pomalu jsem vykročila domů, ale při vzpomínce na zvuky připomínající kroky, které jsem zaslechla z půdy, jsem šla stále pomaleji a pomaleji. Minula jsem výlohu hodinářství, setmělou přibývajícím časem, zastavila jsem se před vchodovými dveřmi a čekala, jestli se něco stane. Nestalo se vůbec nic, jen světla na ulici ubývalo a kromě zimy jsem začínala pocítovat i strach z blížící se noci.

Alespoň zamknu, řekla jsem si. A pak mi nezbyde než zaklepat u sousedů a požádat je o radu. Půjdu od domu k domu, snad mi někdo pomůže.

Měla jsem plán, a to mi dodalo odvahu. Stiskla jsem kliku. Byla jsem si jistá, že nebudu muset vejít dovnitř, protože jsme klíč obvykle nechávali v zámku. Bude stačit sáhnout na druhou stranu dveří, rychle ho vytáhnout, znovu dveře zabouchnout a zamknout. Hmátla jsem na vnitřní stranu dveří, jenomže klíč v zámku nebyl. Jak je to možné? Byla jsem přesvědčená, že jsem ho tam viděla. Musí tedy viset na věšáku pár kroků za dveřmi.

Nakoukla jsem do tmavé chodby. Bála jsem se rozsvítit, abych nepřilákala pozornost vetřelce, jehož přítomnost jsem jen tušila. Ze zešeřelé ulice za mými zády přicházelo slabé světlo a můj stín byl najednou tak dlouhý, že dosahoval až k úzkému schodišti a s každým mým krokem stoupal do schodů. Věšák v přítomnosti nebyl skoro vidět. Kdybych nevěděla, že na něm visí tatínkův zimník, myslela bych si, že se ke stěně tiskne černá postava. Co když tam opravdu někdo je?

Zastavila jsem se a snažila se ve tmě zahlédnout klíče. Najednou ke mně dolehly zvuky kroků, byly stále blíž a blíž a k mému stínu na schodech se připojil další. Nesnažila jsem se ani rozpoznat, odkud přichází, otočila jsem se a chtěla jsem vyběhnout ze dveří. Kroky se však neblížily z patra, jak jsem si myslela. Patřily postavě, která mi teď zatarasila cestu ven. Pokusila jsem se kolem ní proklouznout, ale chytila mě za rameno. „Miro! Ty jsi mě ale polekala.“

TŘETÍ KAPITOLA

Březen 1954

Jednou jsem se maminky ptala, proč nemá žádnou opravdovou kamarádku. Podivila se, jak mě to vůbec napadlo, a pak mi řekla, že přátelství dospělých je úplně jiné.

„Dospělé kamarádky spolu nechodí každé odpoledne ven, jako chodíváš ty s Jarmilkou,“ vysvětlila mi. „Nečekají na sebe, když jdou do práce a nedělí se o svačiny. Nevídají se každý den, někdy se dokonce nepotkají celé týdny, ale vědí o sobě, a když je potřeba, pomůžou si.“

A Ivana Horáčková asi taková „opravdová“ kamarádka byla, protože jakmile se dozvěděla, že moji rodinu odvezli do nemocnice a já jsem zůstala sama, přišla se přesvědčit, jestli jsem v pořádku.

Dveře do našeho domu byly doširoka otevřené a Ivana Horáčková v tmavé chodbě zahlédla pohyb. Když jsem se na ni z přítími vyřítila, nejdříve se pořádně lekla, ale rychle se vzpamatovala, rozsvítila a pomohla mi najít klíče od domu, který byl jako mávnutím kouzelného proutku zase tím naším bezpečným a útulným domovem. Pak vzala moji tašku a odvedla si mě, ještě celou roztřesenou, k sobě domů.

Byla „opravdová“ kamarádka, protože i když na ni její manžel Jarda křičel a chtěl, aby mě předala na jakýsi výbor, ustlala mi na staré železné posteli v kumbálu, který kdysi býval pokojíkem pro služku. Byla jsem tak unavená, že jsem se jenom napila teplého mléka a zalezla pod peřinu. Ale ještě než jsem usnula, slyšela jsem, jak pan Horáček říká: „Proč jsi ji sem vodila? Chceš, abysme všichni umřeli?“

Odpovědi jsem nerozuměla, ale zdálo se mi opravdu dost divné, že se takový velký chlap bojí malé holky.

Druhý den mi paní Ivana řekla, že jí mám říkat teto, přestože moje teta vůbec nebyla, a vysvětlila mi, že ve městě vypukla epidemie tyfu, a protože moje rodina onemocněla, je docela dobře možné, že mám v sobě taky nějakého bacila, a tak budu muset jít na kontrolní vyšetření a Horáčkovi taky, protože se mnou přišli do styku.

Pan Horáček se na mě asi pořád zlobil. Nenabídl mi, abych mu říkala strýčku, a tetě Ivaně rozhořčeně řekl, že kvůli ní na nikoho holý zadek vystrkovat nebude. Tuto poznámku jsem pochopila až v ordinaci u pana doktora, když nám sestřička odbírala vzorky, které prý pak posílali někam na kontrolu.

Teta Ivana na mě byla moc hodná. Slíbila mi, že u nich můžu zůstat, dokud se rodiče nevrátí z nemocnice. U Horáčků teď měli spoustu místa, poněvadž při prvním podezření, že ve městě řádí epidemie, odvezli své dvě děti k příbuzným až někam ke Kroměříži.

A udělali moc dobře, protože z Meziříčí se stalo uzavřené město. Dvě řeky stejného jména, které svými toky jindy objímaly domy jako dvě laskavé paže, stiskly obyvatele v těsném sevření. Staly se hranicemi, které by neměl nikdo překročit, aby se nákaza nešířila do okolních obcí.

Vyhlašky a místní rozhlas žádaly obyvatele, aby neodjížděli, ale lidé byli vyděšení, a pokud mohli, prchali k příbuzným a známým. Ti je však brzy odmítali ubytovávat, protože uprchlíci je ohrožovali a roznášeli tyfus dál mimo okres.

Všechny rodiny, v nichž někdo onemocněl, měly přísnou karanténu. Nesměla jsem chodit do školy a Horáčkovi do zaměstnání. Měli jsme nařízeno omezit pohyb na místech, kde bychom mohli dál přenášet nákazu, a do restaurací jsme nesměli vůbec. Tomuto pravidlu se pan Horáček, který byl zvyklý zajít si večer na točené, vzepřel stejně jako lékařské kontrole.

Muži a ženy v bílých pláštích chodili od domu k domu, prozkoumávali vodní zdroje a pátrali po příčině nečekané pohromy. Město nemělo vodovod, a proto meziříčští brali vodu ze studní na svých dvorcích a ve sklepech. A v jedné z nich, po století dávající vodu lidem, kteří si ji kdysi ve svém sklepě vyhloubili, se narodila smrt.

Možná do ní pronikly nečistoty z odpadních vod nebo se ve studni rozložila mrtvolka zdechlé krysy – to se nikdy nezjistilo. Jisté však bylo, že se ve vodě začaly množit smrtící bakterie. A právě z této studny čerpala vodu místní cukrárna. Všechny koláčky, kremrole, laskonky, řezy, rohlíčky a rolády v sobě nesly zárodky smrti.

A skrývaly je i žlutkové věnečky s lesklou cukrovou polevou, na kterých si moje rodina pochutnala při oslavě maminčiných narozenin.

Seděla jsem sama v cizí kuchyni. Voněla úplně jinak než kuchyně mojí maminky. Podlaha studila do nohou, protože byla celá z velkých hnědých kachlí. Okolo bílého stolu stály čtyři dřevěné židle s rovnými opěradly a o stěnu proti oknu se opíral proleželý gauč s kulatým polštářem v háčkovaném potahu. Velká

smetanově natřená kredenc měla krásně vyřezávané sloupky a skříňky zasklené mléčným sklem.

Sklouzla jsem ze židle, přistrčila si stoličku ke dřezu, ruce jsem ponořila do vody vonící po octu a oplachovala v ní talíře od oběda. Snažila jsem se pracovat potichu a natahovala jsem uši, abych z hovoru, který vedla teta Ivana se svým mužem ve vedlejším pokoji, zaslechla co nejvíce. Bylo mi jasné, že mluví o něčem důležitém, o něčem, co nemám slyšet, přestože se to týká i mě. Proč by jinak teta Ivana odešla od rozdělané práce a nechala chladnout vodu, kterou dlouze ohřívala ve velkém hrnci, aby přešla varem, a pak ji s vypětím všech sil opatrně přelila do dřezu?

Vydrhla jsem poslední kastrol, odložila ho na desku mycího stolu k ostatnímu nádobí a přikradla jsem se ke dveřím. Ucho jsem přitiskla na dřevo, ale stejně jsem nic neslyšela. Pak se dveře otevřely a já jsem dostala ránu přímo do tváře.

„Miro! Co tady děláš?“

„Co by dělala. Špicluje.“ Pan Horáček se s mojí přítomností pořád nesmířil.

„Umyla jsem nádobí,“ zahlásila jsem a mnula si pohmožděnou tvář. Chtělo se mi brečet, ale věděla jsem, že za tuhle bolest si můžu sama. Sáhla jsem po utěrce. „A teď ho utřu.“

Pan Horáček jen něco zamumlal, vzal z kuchyňského stolu noviny a vrátil se do pokoje. Teta Ivana neřekla nic, jen mě pohládila po rameni.

„Nešpiclovala jsem,“ řekla jsem a začala jsem utírat nádobí. Doma jsem se do pomáhání tak nehrnula, ale ze zkušenosti jsem věděla, že dospělí jsou při společné práci sdílnější. „Jenom bych moc ráda věděla něco o našich a o tetě Haně. Třeba kdy je pustí z nemocnice.“

Teta pokrčila rameny. „Jen tak brzo to nebude.“

Bylo mi to divné. „To nemůžete vědět, já jsem nikdy nebyla nemocná víc než jeden týden.“ A to už jsem ke konci trochu přehrávala, abych ještě nemusela do školy.

„Tyfus není rýma. Ale nemusíš si dělat starosti, včera odpoledne hlásili, že stav vaší rodiny je uspokojivý.“

To byla novinka. „Kde to hlásili?“

Teta Ivana znejistěla. „Na náměstí.“ Když viděla můj nechápavý pohled, váhavě pokračovala. „Nemocných je hodně, ale do nemocnic se nesmí, tak městský rozhlas u národního výboru hlásí, jak se komu vede.“

„Každý den?“

„Ano.“

„I dnes odpoledne to budou hlásit?“

„Určitě. Strýc Jarek tam zase zajde a potom nám všechno řekne.“

Tak tohle bylo to tajemství, které si šeptali za zavřenými dveřmi pokoje. Proč s tím dělali takové drahoty? Báli se, že tam budu chtít jít taky?

„Můžu si jít dneska to hlášení poslechnout?“

„To není nic pro děti. A je tam zima, ještě bys nastydla.“

Teta Ivana to řekla tak rozhodně, že jsem další přemlouvání vzdala předem a řekla jsem si, že jestli se chci dostat na náměstí a dozvědět se o své rodině víc, budu muset vymyslet něco jiného.

Toho roku se místo vůně jara ve vzduchu vznášel zápach dezinfekce. Domy se k sobě choulily, jako by si chtěly být oporou v bezútěšnosti, která obklopovala i postavy procházející ulicemi města. Sváry a sousedské spory, před pár týdny tak důležité, byly odsunuty a hovor se točil jen kolem bezmoci, strachu a nemoci.

Dezinfekční čtyři procházely městem, zastavily se u každého domu, kde někdo onemocněl, a zanechaly po sobě rozházené postele zbavené lůžkovin, silný odér vyvolávající nevolnost a značku napsanou bílou křídou na vstupních dveřích.

I náš dům musel podstoupit tu potupnou proceduru a já jsem toho měla být svědkem, protože jsem byla jediná z domácích, kdo nebyl zavřený na infekčním oddělení. Přišla jsem s tetou Ivanou v dohodnutou dobu do naší ulice, odemkla jsem dveře do tmavé chodby a pustila dovnitř dva muže v bílých pláštích a s rouškami přes nos a ústa. Dlouho, nekonečně dlouho – nebo mi to alespoň tak připadalo – jsme stály dole v chodbě a čekaly, až dokončí svůj úkol.

„Hotovo?“ zeptala se teta Ivana, když seběhli ze schodů.

„Ještě to hodinářství,“ odpověděl jeden z mužů. „Prý jsou tady někde klíče.“

Ukázala jsem na věšák vedle vchodových dveří, a když odemkli a vešli, nakoukla jsem za nimi. Všechno bylo na svém místě, ale přesto bylo na krámku něco divného.

Ticho. Bylo to cizí, zlověstné ticho, které mě tak překvapilo. Neslyšela jsem tikot hodinových strojků. Kyvadla nehybně visela a ručičky na cifernících ukazovaly čas, kdy se zastavily. V domě nezůstal nikdo, kdo by desítky, možná stovku hodin natahoval, nebyl tam nikdo, kdo by je potřeboval. Bylo to, jako kdyby umřely.

Muži skončili a podali tetě Ivaně k podpisu papír dosvědčující, že svoji práci provedli důkladně a bez potíží, o čemž koneckonců svědčil i příšerný zápach, který po sobě zanechali.

Znovu jsme zamkly, prošly naší úzkou ulicí a zabočily k náměstí. V ulicích bylo víc lidí než obvykle a všichni mířili jedním směrem.

„Jdou si poslechnout hlášení,“ řekla teta Ivana, sevřela moji ruku pevněji a přidala do kroku. Očividně neměla v úmyslu se na náměstí zdržet.

„Teto,“ zaprosila jsem, „zůstaňme tady. Podívejte se, támhle jsou taky nějaké děti.“

Vím určitě, že to nebylo moje žadonění, co tetu Ivanu přimělo zastavit a naslouchat nekonečnému řetězu jmen a hlášení o stavu nemocných. Zadržela ji zvědavost probuzená pohledem na tichý dav, který stál čelem k budově městského národního výboru. Odejít jí nedovolila zašumění, která občas přejela mořem shromážděných lidí, když se stav nemocného zhoršil, zlověstný šepot a vzlyky. Zastavila se a nehybně poslouchala, jestli uslyší jméno někoho, koho zná. Stála, i když věděla, že by měla jít dál, ale zvědavost jí přilepila nohy k dláždění chodníku.

Jednotvárný hlas předčítal nekonečný seznam, pečlivě vyslovoval jména a zařazoval je do kategorií. Zaslechla jsem jméno Hana Helerová. Zatahala jsem tetu Ivanu za rukáv a připadala jsem si hrozně důležitá. O mojí tetě Haně se mluví v městském rozhlase.

„Stav velmi vážný,“ řekl hlasatel. To pro mě nebylo nic nového, sama jsem viděla, že teta je na tom špatně. Poslouchala jsem dál. Jméno a stručné oznámení. Stav středně vážný, vážný, stav nezměněn, stav uspokojivý, mimo nebezpečí... Pak hlasatel pronesl další jméno a zdálo se mi, jako kdyby se nějak zadrhl. Po chvíli ale pokračoval. „Zemřel,“ řekl a pomalým tempem četl dál.

Polila mě hrůza. Předtím mě vůbec nenapadlo, že by maminka, tatínek, Dagmarka nebo Otík mohli umřít. Umírají přece jenom hrozně staří lidé, a tatínek vždycky říkal, že jeho vlasy nezešedly stářím, ale starostmi, a maminka neměla ani vrásku. A moji sourozenci byli ještě děti. Cítila jsem, jak se tetina dlaň svírá kolem mojí paže a táhne mě pryč.

„Už jsou u písmene J,“ křičela jsem a snažila se tetu zadržet. „Za chvíli budou mluvit o našich.“

Teta Ivana mě táhla dál. Opřela jsem se patami do dláždění a chytila se rámu dveří pekařství, před kterým jsem před dvěma týdny vyhlížela sanitku pro nemocnou Hanu. Teta mi odpáčila prsty a smýkala mě dál. Pospíchala tak, že skoro běžela, ale už bylo pozdě.

„Kalaš Jan,“ hlásil rozhlas. „Stav uspokojivý. Kalašová Marta, stav vážný. Karásková Dagmara, stav nezměněn, Karásek Karel, stav vážný, Karásek Ota, stav nezměněn, Karásková Rosa...“ To byla maminka. Hlas jako by se na moment odmlčel. Teta mě táhla dál a já už jsem se s ní nepřetahovala. Najednou jsem chtěla utéct co nejdál a uniknout slovům, která jsem tušila.

„Zemřela,“ řekl hlas a víc už jsem neslyšela, protože jsem se hrozně rozbřečela. Vzlykala jsem nahlas a ječela jsem: „Ne, maminko, ne!“

Lidé se za námi otáčeli, ale asi si mysleli, že jsem jen zpupné dítě, které se vzpouzí své matce, a pohoršeně se na nás dívali. Nic z toho jsem nevnímala. Cítila jsem jen strašný žal, samotu a zimu a chtěla jsem taky umřít. Uvědomila jsem si, že mě někdo zvedá a tiskne k sobě, a na zlomek vteřiny jsem zadoufala, že je to nějaký omyl a maminka mě přišla utěšit, ale byla to jen teta Ivana. Nesla mě pryč z náměstí a po tvářích jí stékaly slzy.

ČTVRTÁ KAPITOLA

Březen – květen 1954

I když jsem si myslela, že nemůžu zažít větší žal a bezmoc, než na mě osud maminčinou smrtí naložil, pletla jsem se. Během týdne zemřela Dagmarka, pak Otík a nakonec i tatínek. Bylo mi necelých devět let a zůstala jsem úplně sama. Můj život se zastavil stejně jako hodiny na stěnách tatínkova krámku. Vnímala jsem jenom stesk, strach z budoucnosti a nekonečnou samotu.

Teta Ivana mě přestěhovala z kumbálu do pokoje svých dětí. Uložila mě do postele staršího syna Gustava, seděla na pelesti a držela mě za ruku tak dlouho, dokud jsem neusnula. Byla tam ráno, když jsem se probudila, utírala mi slzy, které jsem nedokázala zastavit, mluvila na mě, kdykoli se jí zdálo, že se poddávám zoufalství.

Nejhorší bývala rána. Ve spánku přítomnost zmizela a ve snu jsem se vracela do domu, ve kterém jsem se narodila. Maminka zase stávala u kuchyňského stolu, pekla bábovku podle receptu po babičce Karáskové, protože ji měl tatínek nejraději, nebo sedávala na gauči a četla některý ze svých oblíbených sešitů Večerů pod lampou. Ty schovávala v krabici od bot na

skříni v ložnici a tatínek jí je vždycky musel podat, protože na ně nedosáhla. Otík si stavěl věž z barevných kostek a my s Dagmarkou jsme psaly úkoly do školy.

Ten sen končil pokaždé stejně. Otevřely se dveře, vešel tatínek a já jsem řekla: „Na náměstí hlásili, že jste umřeli.“ A oni se na mě podívali a smáli se. „To se ti jen něco zdálo, vždyť vidíš, že jsme tady,“ a já jsem byla šťastná. Jenomže pak jsem se probudila a bylo to, jako kdyby umřeli znovu. Každé ráno jsem ten žal prožívala zas a zas, a nakonec jsem se večer bála jít spát, abych o svoji rodinu zase nepřišla.

Horáčkovi na mě byli moc hodní. Tetin muž Jarek mi dokonce řekl, že u nich můžu zůstat, jak dlouho budu potřebovat, ale to mě rozlítostnilo ještě víc, protože jsem chtěla jít domů. Vrátit se ke svému starému životu.

Epidemie tyfu pomalu ustupovala. Hygienická opatření už nebyla tak přísná, první vyléčení se vraceli z nemocnic, pan Horáček – vlastně tou dobou už strýc Jarek – mohl zase chodit do práce, teta Ivana se vrátila k vaření ve školní jídelně a já do školy.

Ve třídě bylo všechno stejné, ale přesto jiné. Posadila jsem se do své lavice vedle Jarmilky Stejskalové, dívala jsem se na tabuli, ale neviděla jsem nic z toho, co tam bylo napsáno, psala jsem do sešitu číslice, ale nevnímala jsem, co znamenají. Cítila jsem na sobě lítostivé pohledy spolužáků a nenáviděla jsem je, protože oni se po vyučování mohli vrátit domů, ke svým maminkám, tatínkům a sourozencům, ale já jsem žádný domov neměla. Ani Jarmilka nevěděla, co má říct, a tak mi o velké přestávce alespoň nabídla, ať ochutnám její svačinu. Jen jsem zavrtěla hlavou a dál jsem se dívala před sebe.

Během následujících dnů se život ve městě pro většinu obyvatel vrátil do starých kolejí a nemocní a mrtví se stali jen

čísly ve statistikách hygienické stanice. Celkem onemocnělo téměř pět set lidí a více než dvacet z nich zemřelo.

O tetě Haně jsem neměla žádné zprávy a ani jsem po nich nepátrala. Maminčina sestra Hana Helerová pro mě byla cizí člověk. Vzdálenější než teta Ivana, u které jsem sice bydlela jen pár týdnů, ale ona mi během nich prokázala víc citu než teta Hana za celý život.

Nevěděla jsem ani, jestli Hana žije. Pochopila jsem, že „stav velmi vážný“ je předstupněm smrti. Aniž jsem o tom nějak zvláště přemýšlela, předpokládala jsem, že z mého života odešla stejně jako rodiče a sourozenci, a Horáčkovi o tom mlčí, aby nezvětšovali moji osamělost.

Teta Ivana si myslela, že je zapotřebí nějak mě zaměstnat, abych neměla čas přemýšlet, a snažila se mě zapojovat do chodu své domácnosti. Asi to zabíralo. Stále jsem sice cítila smutek, ale úzkost a strach, které mi v prvních dnech po pohřbu skoro nedovolovaly dýchat, se už pomalu vytrácely. Začínala jsem přivýkat myšlence, že zůstanu u Horáčkových.

Po nějaké době Horáčkovi usoudili, že nebezpečí pominulo a je načase, aby se jejich dvě děti přestěhovaly od prarodičů domů. Teta Ivana se radostně pustila do příprav a zapojila mě do převlékání postelí a praní velkého prádla.

„Za pár dní se od babičky vrátí Ida s Gustou, budeš mít kamarády,“ slibovala během kropení vypraných povlaků na duchny a polštáře. Prsty jsme máčely do kastrůlku s vodou a pak jsme z nich co nejrovnoměrněji setřásaly kapky na naškrobené prádlo. Tetě se to dařilo, ale já jsem vytvářela jen velké louže.

„Iduška vždycky chtěla sestřičku, bude ráda, že si má s kým hrát. A Gustík je moc fajn kluk. Uvidíš, že si budete rozumět.“ Spokojeně se usmála a podala mi jednu stranu nakropeného prostěradla, abych jí ho před mandlováním pomohla

vytáhnout. Chytily jsme je za rohy a táhly proti sobě. „Budou tě mít rádi, jako kdybys byla naše,“ usmála se teta Ivana a sáhla pro další kus.

Inu, v tom se dost spletla.

Idu ani Gustava jsem neznala, protože Horáčkovi bydleli na kraji města, kde stály jednopatrové vilky obklopené hezkými zahrádkami a vzrostlými ovocnými stromy. Maminka s námi do těch míst za pěkného počasí chodívala na procházku a říkávala, že by jednou v takovém domku se zahrádkou chtěla bydlet. Občas se zastavila a pozorně se na některou z vilek zahleděla, jako kdyby ji opravdu měla v plánu koupit, a řekla: „Tady bych postavila skleník.“ Nebo: „Ty stromy by potřebovaly prořezat.“

My s Dagmarkou jsme vykročily napřed, abychom měly povinnou rodinnou procházku za sebou a mohly se věnovat zábavnější věci, a tatínek – pokud s námi byl – se opřel do kočárku, ve kterém seděl Otík, a řekl: „Vždyť my, Rosi, bydlíme taky moc pěkně.“ A maminka pokaždé odpověděla. „To jo, ale tu zahrádku, tu bych jednou chtěla.“

Horáčkovým dům nepatřil, byt v prvním patře dostali přidělený od armády, protože strýc Jarek byl voják z povolání a sloužil v místních kasárnách.

Vilka vypadala z dálky jako parník, který vynesla na břeh velká vlna a zase ustoupila. Na jedné straně byla docela obyčejně hranatá, ale na druhé měla roh podivně zakulacený, jako kdyby tam stavitel chtěl původně vytvořit věžičku, ale pak si to rozmyslel. Střechu měla plochou a zdi omítnuté na bílo. Z ulice krásně zářila, ale při bližším pohledu bylo vidět, že omítka je už špinavá, šedne a místy se olupuje. Okna byla složená ze čtvercových skleněných tabulek a vypadala jako zamřížovaná. Z přízemí vedly do zahrady velké prosklené dveře. Nikdy jimi

ale nikdo neprošel a zevnitř je zakrývaly neprůhledné závěsy, takže působily smutně zbytečným dojmem.

Dole bydleli podivínští staří manželé. Pán skoro nevycházel ven, protože už se nemohl zvednout z křesla, a jeho paní chodívala jen na nákupy a v neděli do kostela. Vrtalo mi hlavou, proč tam chodí, když je úplně hluchá, a tak jsem se na to zeptala tety Ivany.

„Jak tě napadlo, že paní Prášilová neslyší?“

„Ještě mi nikdy neodpověděla na pozdrav. A vám taky ne.“

„To ale není tím, že byla hluchá. Nemá nás ráda, proto na nás nemluví.“

„Proč nás nemá ráda?“

Podle toho, jak se teta Ivana zatvářila, jsem poznala, že nemá moc chuť odpovědět, ale nakonec řekla: „Ten dům Prášilovým patřil, ale po převratu jim nechali jen přízemí. První patro zabavila armáda a přidělila ho nám. A Prášilovi nechtějí pochopit, že my za to nemůžeme. Že kdybysme tady nebydleli my, bydlí tady někdo jiný.“

To se mi na tetě Ivaně líbilo – odpovídala na moje otázky. Když jsem se na něco zeptala maminky – třeba na babičku nebo dědečka anebo jestli byla teta Hana vždycky taková divná –, odbyla mě: „Kdo je zvědavý, bude brzy starý“ nebo jiným dospěláckým moudrem, a tak jsem se raději ani neptala.

Za jiných okolností bych tetiny vstřícnosti využila a pořádně se na všechno vyptala, ale při vzpomínce na maminku se mi otázky vypařily z hlavy.

I když byla Ida jen o dva měsíce mladší než já, byla dobře o půl hlavy menší. Na první pohled vypadala jako porcelánová panenka. Pleť měla skoro průhlednou, pusinku roztomile našpulenou a vlasy spletené do dvou úhledných copů. Chodila tiše a vypadala

tak spořádaně a dokonale, že mi bylo hned jasné, že my dvě bychom si nemohly rozumět, ani kdyby se na mě pohled velkých očí, stejně modrých, jako byly oči tety Ivany, neupíral tak ledově.

„Tak to je Mira,“ řekl strýc Jarek, poté co v předsíni proběhlo bouřlivé přivítání a Ida s Gustou položili kufry a vhrnuli se do kuchyně za vůní kynutých buchet. „Říkal jsem vám o ní,“ dodal, když se zastavili a mlčky na mě zírali.

„Ahoj,“ řekla jsem, vstala jsem od stolu a postavila se vedle tety Ivany.

„To je moje židle,“ řekla Ida. „Na tom místě vždycky sedím já.“

„Ido,“ napomenula ji teta Ivana. „Na tom přece nezáleží, kde kdo sedí.“

„Vidíš,“ obrátila se Ida ke Gustovi, „říkala jsem ti to.“

Gusta se na mě díval úplně bez zájmu a pak se otočil k tetě Ivaně: „Můžu si vzít buchtu? Jsou makové, nebo povidlové?“

Cpal do sebe jednu buchtu za druhou a já jsem si říkala, kam je asi dává, protože byl tak hubený, že na něm oblečení viselo jako na ramínku. Stála jsem vedle tety Ivany, držela jsem se jí za ruku, jako kdyby byla mým záchranným lanem, dívala jsem se na toho lhostejného nakrátko ostříhaného čtvrtáka a nepřátelskou porcelánovou panenku a cítila jsem, že můj svět se zase otáčí špatným směrem.

„Gustíku,“ řekla teta Ivana. „Máme pro tebe překvapení. Vyklidili jsme s Mirou kumbál a udělali ti z něj krásný pokojík – jenom pro tebe. A Mira bude bydlet s Iduškou.“

„Vidíš,“ řekla zase Ida. „Říkala jsem ti, že skončíš v kumbále.“

Teta Ivana si povzdechla a nenápadně vymanila svoji ruku z mojí dlaně.

Horáčkovi navrhovali, abych začala chodit do stejné školy jako jejich děti. Nechtěla jsem a teta uznala, že už na mě bylo těch

změn – jak řekla – poslední dobou hodně. „Jestli budeš chtít, můžeš začít chodit do nové školy od září,“ slíbila, ale při představě, že bych byla v jedné třídě s porcelánovou Idou, jsem usoudila, že se budu raději plahočit až na druhý konec města.

Ida mě neměla ráda a ani se to nesnažila skrývat. Nemluvila na mě, a když na mě náhodou promluvil Gusta, který jinak působil dojmem, že mě ani nevnímá, zlobila se na něj. Neustále mu něco šeptala, a když jsem se přiblížila na doslech, zmlkla a oba si mě podezřívavě prohlíželi.

Teta Ivana nám každý večer chodila číst, jenže už nesedávala na pelesti mé postele, ale na židli uprostřed pokoje. První večer se posadila vedle mě a Ida se rozbrečela.

„Ty už nás nemáš ráda, maminko, ty jsi na nás zapoměla. Teď máš raději tu holku.“

„Iduško,“ řekla teta Ivana, „to přece není pravda. Mám vás ráda.“

„Tak proč sis ji sem přivedla?“

„Mira nikoho nemá,“ řekla teta opatrně.

„Proč musí být právě u nás, proč? Řekni, že mě máš raději než ji, řekni to.“

Viděla jsem, jak je teta Ivana zmatená. Vůbec nevěděla, co má odpovědět. A taky jsem viděla, jak se v Idiných očích zlomyslně zablesklo, když se teta zvedla a řekla: „Tak si sednu doprostřed.“

Od té doby si dávala veliký pozor, aby mě v ničem neupřednostňovala, po hlavě mě pohladila, jenom když to nikdo neviděl, a už si se mnou nepovídala tolik jako dřív. Ale když se Ida jednou rozbrečela, že teta zkontrolovala můj domácí úkol dřív než ten její, rozkřičela se: „Už s tím přestaň. Chováš se jako rozmazlený spratek. Mira u nás bydlí, tak se s tím smíř.“

Ida se s tím ale smířit nehodlala.

„Tatínek říkal, že jsme si ji nemuseli brát, žes ji mohla odvést na výbor. Říkal, že by ji dali do ústavu. Mami, mami, dej ji do ústavu.“ Rozbrečela se nahlas, a i když ji teta Ivana popadla za ruku, vyvlekla do dětského pokoje a zabouchla za jejími vzlyky dveře, viděla jsem, že má v očích slzy, a pomyslela jsem si, že i ji na okamžik napadlo, že by to tak možná bylo pro všechny lepší.

Druhého dne jsem měla v aktovce úplně rozdrobenou svačinu a den nato vylité mléko. Pak jsem nemohla najít pytlík s přezuvkami a celé dopoledne jsem proseděla ve škole bosá. Pytlík se už nikdy nenašel.

U svetrů jsem mívala utrhané knoflíky, a když jsem se ráno oblékala do školy, našla jsem na punčocháčích prostříženou díru. To už bylo jasné i tetě Ivaně, že to nemůžou být náhody, a zase si Idu pořádně podala. Ida samo sebou zapírala, ale nebylo jí to nic platné. Tentokrát to odnesla výpraskem.

Tušila jsem, že vývoj událostí našemu přátelství neprospěje, ale tou dobou jsem už Idu upřímně nesnášela, pár přes zadek jsem jí škodolibě přála a neubránila jsem se vítěznému úšklebku. Pak jsem se podívala na Gustu a viděla jsem, že si mě podezřívavě prohlíží.

„Vidíš,“ řekla mu Ida a s ukřivděným výrazem a slzami v očích utekla do dětského pokoje.

Večer jsem vklouzla pod peřinu a i přes plátěnou látku noční košile jsem cítila, jak se mi při každém pohybu něco zarývá do kůže. Odhrnula jsem pokrývku a zjistila jsem, že mám postel plnou drobků. Ida se očividně nehodlala vzdát, ale já už jsem měla bojů dost, a tak jsem jen vylezla a beze slova jsem začala drobků shrnovat do dlaně. V tu chvíli přišla teta Ivana. „Co to děláš?“

Mlčela jsem.

„Je to hrozné čuně, nadrobila si do postele,“ řekla Ida.

„To já ne,“ řekla jsem.

„A ke všemu pořád lže,“ dodala Ida.

Teta na to neřekla vůbec nic, jenom si zhluboka povzddechla, otočila se mezi dveřmi a odešla. Toho včera nám pohádku nepřečetla. Schoulila jsem se na bok, čelem ke stěně, a přála jsem si, abych umřela a byla s maminkou. Teta Ivana sice tvrdila, že moje rodina je v nebi, ale bylo těžké tomu uvěřit. Maminka vždycky říkala, že žádné nebe není, že si ho lidé jenom vymysleli. Moc jsem si přála, aby nějaké nebe bylo, protože jsem si neuměla představit, že člověk umře, úplně zmizí a nezůstane po něm vůbec nic.

V noci mě probudil stín, který mi přeletěl přes víčka. Otevřela jsem oči a zadívala se do tmy. U mojí postele stály dvě postavy. Hned jsem je poznala. Porcelánová panenka Ida držela v rukou polštář, strkala ho Gustovi a šeptala: „Udělej to ty, máš větší sílu.“

„Co má udělat?“ zeptala jsem se rozespale a stíny zmizely. Vyděsilo mě to. Rozsvítila jsem noční lampičku a rozhlédla se po pokoji. Ida ležela v posteli, ale i když měla pevně zavřené oči, poznala jsem, že nespí. Dveře dětského pokoje byly otevřené a na chodbě byla tma. Zhasla jsem, ale leknutí mě tak probralo, že jsem už neusnula, dívala jsem se do prázdna a nemohla se dočkat rána.

Do mé blízkosti se znovu vplížilo zlo, ale tentokrát se neskrývalo v podzemí a nečíhalo na náhodnou oběť, tentokrát se schovalo za něžnou tvářičku a vztahovalo ruce přímo ke mně.

Jaro toho roku ne a ne přijít. Byl už konec května, ale počasí bylo šedivé a ponuré, jako kdyby drželo smutek za ty, kteří